

ITALIJA

„KATOLIČKA ZEMLJA“

Marko IMPALJACO

(Marco Impagliazzo)

Uloga Italije u geopolitici Crkve. Narodno katoličanstvo. Pluralizam i bogatstvo pokreta. Moć uopšte i ekonomska moć Biskupske konferencije Italije. Prvi papa nakon raspada Demohrišćanske partije. Težak dijalog s islamom.

RIMSKI BISKUP I PRIMAS ITALIJE.

Papa je vlasnik ovih djevu titula. Možete biti papa samo ukoliko ste i biskup Rima, grada koji je bio svedok Petrovog i Pavlovog mučeništva. Rim ostaje srce katoličanstva i u trećem milenijumu hrišćanske ere. Ali već više od jednog veka on je i glavni grad Italije. Nakon što je s teškom mukom prihvatila realnost nastalu probojem rimskih zidina 1870. godine, i nakon žestokih otpora prema novoj državi Italiji, 1929. Crkva je priznala Rim kao prestonicu Italije. Papa je na taj način dobio i titulu primasa d'Italia.

Italija, dakle, odavno spada u centralne teme na agendama svih papa. Ako ni zbog čega drugog, onda zbog samih teritorijalnih granica Vatikana. Međutim, za svakog papu Italija je oduvek bila više od zemlje domaćina. Tokom dvadesetog veka, naročito nakon pomirenja Italije i Crkve, ozvaničenog Lateranskim ugovorima, Italija počinje da se smatra „katoličkom državom“. Iako je izgledalo da je takva „katolička država“ (barem prividno) i posle sloma fašizma imala čvrste korene, ona, pod pritiskom ekonomskih i društvenih promena nastalih u narednim decenijama, zapada u krizu. Ova kriza postaće potpuno očigledna sedamdesetih godina, kada tradicionalni katolički modeli života izgledaju nepovratno poljuljani sekularističkim tendencijama. Pa ipak i danas, u evropskim okvirima, Italija se i dalje doživljava kao „katolička zemlja“ u poređenju sa zemljama latinske Evrope kao što su Francuska, Španija ili Portugal.

U dvadesetom veku pape su posvetile veliku pažnju Italiji. To nije bilo samo zbog njihovog porekla. Setimo se interesovanja koje je, tokom više od dvadeset šest godina, iskazivao Jovan Pavle II, prvi papa koji nakon četiri stoleća nije bio Italijan, prvi slovenski papa u istoriji katoličanstva. Za papu Vojtihu Italija je predstavljala jedinstveno bogatstvo istorije, kulture i vere. Rim i Italija bili su, u njegovoj viziji, prethodnica hrišćanstva u Evropi i u svetu. Teško je pomisliti da i Benedikt XVI neće

gledati na Italiju kao na prethodnicu, s obzirom na sve godine ulaganja u katoličku crkvu, naročito kroz Biskupsku konferenciju Italije, koju od 1991. odlučno vodi kardinal Kamilo Ruini.

Program Jovana Pavla II za Italiju jasno je izložen u govoru koji je održao u Loretu, na susretima italijanske Crkve 1985. godine. Papa se, tom prilikom, založio za hrišćanstvo koje će uticati na život Italije, pošto su „cela njena istorija i kultura nato-pljene hrišćanstvom“. Zarad tog cilja priznao je „veliku raznolikost i živost udruženja i pokreta, naročito laičkih“ i zatražio da se „odustane od bilo kakvog suparništva i sporenja, a da predmet takmičenja bude samo uzajamno uvažavanje“.

Naravno, papa Racinger će morati da ima na umu činjenicu da je početkom novog stoleća Biskupska konferencija Italije objavila pastoralne odrednice za prvu deceniju milenijuma: *Saopštavati Jevanđelje u svetu koji se menja*. U srcu italijanske crkvene „politike“ nalazi se tema evangelizacije. Treba podsetiti da je ona obeležila pontifikat Jovana Pavla II već od samog početka – pomenimo samo čuvene reči „Otvorite, otvorite širom vrata Hristu!“, koje je izgovorio snagom poljskog katoličanstva, na iznenađenje mnogih italijanskih katolika koji su tada bili umorni i razočarani. Evangelizacija je bila jedna od centralnih tačaka upravo završenog pontifikata i biće sigurno centralna tačka tek započetog.

Za papu Vojtilu Italija je predstavljala snažan oslonac u njegovom planu nove evangelizacije Evrope i isticanja hrišćanskih korena Starog kontinenta. Može se reći da je Jovan Pavle II usmerio na Italiju onu istu emotivnost koju je pokazao u razmatranju istorijske sudbine Poljske. Štaviše, u izvesnom smislu, u papinoj viziji Italija je imala prioritarno mesto u odnosu na ostale evropske zemlje. Godine 1986. u predsedničkoj palati Kvirinaleu Jovan Pavle II je ovako govorio o zadacima Italije: „Italijanski narod je baštinik i privilegovani čuvar nasleđa apostola Petra i Pavla: to je čisto duhovno nasleđe, odnosno duhovno, moralno i versko u isto vreme; to je živo nasleđe, kao što pokazuje ne samo neprekinuto vekovno svedočenje svetosti, ljubavi, promicanja čovečnosti, već i stvaralačko učestvovanje zajednica verujućih u današnjoj društvenoj stvarnosti; to je, na kraju krajeva, nasleđe koje daje gotovo posebnu vrednost priznatom doprinosu Italije razumevanju, bratstvu i miru među narodima sveta“.

Ipak, da li je ta vizija imala uspeha?

Gledajući masovnost koja odlikuje velike manifestacije katoličanstva u Italiji, može se odgovoriti potvrdno. Dovoljno je setiti se beskonačnog broja ljudi, mnogih u neprekidnoj molitvi, koji su došli u Rim u danima nakon papine smrti. I kada se čitaju statistički podaci, Italija ostaje „katolička zemlja“: 80% Italijana smatra sebe katolicima, a oko 30% njih ide na nedeljnu misu (u Francuskoj misi prisustvuje manje od 10%). Neki komentatori su primetili da se povremeno okupljanje masa ne podudara s urednošću prisustvovanja nedeljnim misama. Međutim, takve procene ne mogu biti precizne. Kako se vera može statistički izmeriti? Iznenađuje, recimo, činjenica

da, iako se Italijani u 80% slučajeva izjašnjavaju kao katolici, njih 40% izjavljuje da ne veruje u uskrsnuće, koje je temelj hrišćanske vere. Kao katolička zemlja s čvrstom porodičnom tradicijom, Italija je legalizovala razvod 1974, a abortus 1981. i doživela je pad, pa i sunovrat broja rođene dece i nataliteta uopšte: danas Italija ima najnižu stopu priraštaja stanovništva posle Španije. To su protivrečni fenomeni koji se, uprkos određenim kriznim područjima, uklapaju u viziju ipak vitalnog katoličanstva.

Narodno katoličanstvo

Katoličko prisustvo u Italiji, sagledano u istorijskoj perspektivi, u proteklih trideset godina pretrpelo je očigledan preobražaj. Krajem sedamdesetih godina, kada je izabran papa Poljak, vladalo je uverenje da će kroz nekoliko decenija italijansko katoličanstvo iz korena promeniti svoj lik. Iznureno unutrašnjim teškoćama, izloženo sekularizaciji, nagriženo potrošačkim materijalizmom, smatralo se da ono predstavlja samo manjinsko katoličanstvo koje će kvalitetom nadoknaditi ono što će izgubiti u kvantitetu: jednom rečju, bilo je to katoličanstvo elita. Međutim, nakon skoro tri decenije izgleda da je u Italiji vaskrslo „narodno“ katoličanstvo. To je pojava koja se u kontekstu najavljenog nestanka svetog smatrala nezamislivom. Narodni karakter italijanskog katoličanstva suštinski je potvrđen fenomenima kao što su bila masovna odanost ocu Piju, koji je nedavno kanonizovan, kao što je učestvovanje miliona mladih Italijana na Vojtilinim Svetskim danima mladih, kao što su događaji nakon smrti Jovana Pavla II. To su, naravno, različiti fenomeni, ali Vojtilin plan nije bio da lik italijanskog katoličanstva učini jednoobraznim već popularnim, zahvaljujući saradnji lišenoj rivaliteta između svih njegovih starih i novih elemenata (parohija, crkvenih pokreta i zajednica, udruženja, svetilišta, dobrotvornih inicijativa, verskih kongregacija, najrazličitijih vidova ispoljavanja vere).

Postavlja se pitanje šta je „tajna“ opstanka starog i raznolikosti novog, što se možda više ispoljava u Italiji nego u drugim evropskim zemljama. Najrazličitiji duhovni tokovi slivaju se u italijansko katoličanstvo, od severa do juga, kako u njegove najsvesnije manifestacije, tako i u njegove najjednostavnije izraze. Postoji jedna italijanska duhovnost koja ne predstavlja samo ostatak prošlosti i ispoljava se u često nepredvidljivim oblicima, ide ispred sporosti institucija i organizacionih pitanja. Primer takvog harizmatiskog tkanja jeste Zajednica iz Bozea, koju je osnovao Enco Bjanki u drugoj polovini šezdesetih godina u Pjemonteu. Reč je o interkonfesionalnom i mešovitom entitetu u kojem katolici, protestanti i pravoslavci žive zajedno deleći jedni s drugima svoju veru. Nakon osnivanja, ova Zajednica, koja broji stotinak članova, proširila se i na Jerusalim, Asizi, Ostuni i danas, ne samo da je jedna od najpoznatijih ekumenskih sredina u Evropi, već predstavlja i referentnu tačku za hiljade osoba u potrazi za duhovnom obnovom.

Istorijska distanca vodi nas daleko od tumačenja iz sedamdesetih godina koja su se kretala od ideje da je italijansko katoličanstvo samo „umorno“, pa do uverenja da je Italija postala duhovna pustinja koju treba iznova evangelizovati. Mogućnost „nove evangelizacije“ na koju je ukazao Jovan Pavle II i koju je podržala Biskupska konferencija Italije kretala se, ne slučajno, po nekoj vrsti „prelaznog“ terena, sa svešću o mogućem opadanju broja vernika ali i o postojanju vitalnosti koju treba ohrabriti. Nema sumnje da će u novom pontifikatu morati da se vodi računa o vaspostavljenom (ili ponovo potvrđenom) narodnom karakteru italijanskog katoličanstva i da se istovremeno ima na umu nužnost nove „evangelizacije“ Italije koja je u mnogim svojim segmentima sekularizovana. Kriza je postojala i postoji i dalje uprkos snazi koju je ulio Jovan Pavle II, ali tokom istorije Crkva je na neki način uvek bila u krizi, naročito u poslednja dva stoleća.

U svakom slučaju narodni katolicizam nametnuo se poslednjih godina i izvan tradicionalnih obrazaca sveta parohija. Dovoljno je pomisliti na živost verskog života koja se beleži u italijanskim svetilištima, od Loreta do Pompeje, od San Đovani Rotonda do Soto il Montea, rodnog mesta Jovana XXIII koje je pre nekoliko godina postalo novo odredište hodočasnika.

Novi laički pokreti

Kakvo će mesto u novom pontifikatu imati pokreti nastali iz verskog humusa Italije? Odgovor se naročito tiče italijanskog katoličanstva jer su ti pokreti rođeni u Italiji i upravo u njoj imaju najdublje korene. Da li oni predstavljaju opasnost za Crkvu ili njeno bogatstvo? Premda se čini da je njihova osnovna odlika pripadnost stvarnosti savremene Crkve, ne treba zaboraviti da su nastali iz zamora onog „katoličkog pokreta“ koji se uobličio u XIX veku i intenzivno živeo do II Vatikanskog koncila. Koreni današnjih pokreta sežu do istorijskog procesa započetog u XIX veku pretvaranjem Crkve u crkvu-pokret i katolički pokret, koji su u Italiji, od početka XX veka, strukturno povezani s organizacijom Katolička akcija, „omiljenom“ među crkvenim dostojnicima, pod čijim okriljem se nesmetano razvijala.

Međutim, ni u Italiji se katolički pokret ne podudara u potpunosti s Katoličkom akcijom. On je izraz i drugih aktivističkih i mističnih društvenih i verskih činilaca, s protivrečnim i međusobno sukobljenim težnjama, čiji je zajednički imenitelj bilo svedočenje hrišćanske poruke u pluralističkom i sekularizovanom svetu.

Pokreti su sazreli u teškom dvadesetom stoleću zahvaljujući harizmatским inicijativama.¹ Postoje i presudni trenuci u kojima kao da su se umnožavale duhovne

¹ U Italiji se element harizmatičnosti može zapaziti tokom celog XX veka. Reč je o Harizmatiskom pokretu, u gotovo doslovnom smislu, ali i o ispoljavanju harizmi, inicijativa, fondacija čiji je broj tokom proteklog stoleća neprekidno rastao.

inicijative. Pre svega mislimo na Drugi svetski rat. U rascepima nastalim zbog rata Kjara Lubič osniva u Trentu Pokret ognjišta. U poniženoj i ratom podeljenoj Italiji razvilo se, na taj način, jedno crkveno iskustvo koje se definiše kao duhovnost jedinstva. Taj pokret je „predstavljao veliku novost: osnovala ga je žena i on je okupljao i organizovao u zajednički rad sveštenike i laike“.²

Još jedan događaj koji je imao važne posledice bio je II Vatikanski koncil. Nakon Koncila rađaju se i razvijaju nove zajednice i pokreti koji su bili svesni opadanja uticaja crkve-pokreta i katoličkog pokreta. Italija šezdesetih godina postaje laboratorija: prisutni su pokreti nastali pre Koncila, ali u godinama nakon Koncila razvija se i snažan pokret ujedinjavanja u samoj bazi. Među studentima najznačajnija novost koja je proizvela i najviše posledica bio je razvoj Studentske omladine: ona potiče iz ranijih vremena i vuče korene iz organizacije Muška omladina Katoličke akcije. Tokom pedesetih godina don Luidi Đusani, koji je predavao veronauku u jednoj gimnaziji u Milanu, ulio je novu energiju grupama Studentske omladine³ i podsticao ih da otvorenije pokažu svoju veru. Sa događajima iz 1968. ovaj pokret je krenuo različitim putevima, ali veća grupa ostaje uz don Đusanija i 1969. nastaje *Comunione e liberazione* – pokret koji se nametao kao glavni nosilac novog doba crkve i u kojem je „trebalo da se ponovo stavi u prvi plan hrišćanski identitet i da se postigne da Crkva bude prisutna u svim sredinama“ (Masimo Kamisaska).⁴

Početakom šezdesetih godina među studentima u Rimu, nastaje Zajednica svetog Edidija „s ciljem da se ublaži teret siromaštva u gradskim periferijama. Zajednica je, zatim, postala važna referentna tačka u razvoju interkonfesionalnog dijaloga i u susretima čiji je cilj da se postigne mir među narodima ili među državama u ratu“ (Maurilio Gvasko), kao što se dogodilo u Mozambiku 1992. godine.⁵

² U ratnim uslovima započinje svoj rad i osnivač Nomadelfije, don Zeno Saltini, koji je ovaj pokret za hrišćanski preporod osnovao u nekadašnjem logoru u Fosoliju.

³ U Italiji i učenici gimnazije nazivaju se studentima (prim. prev.).

⁴ Nešto pre toga, početkom šezdesetih godina, u Rimu, počinje rad Neokatihumenski put koji se ne definiše kao pokret u pravom smislu reči, a potiče iz Madrida gde 1964. Fransisko Argeljo (poznat kao Kiko), mladi slikar koji se tek bio preobratio u hrišćansku veru, zajedno s nekolicinom laika, započinje „put“, tojest, objavljivanje Jevandelja i njegovog naboja radikalizma sirotinji iz madridskih favela. Srž propovedi od tog trenutka je jevandeoska kerygma, ponovno otkriće krštenja i centralni značaj euharistije. Godine 1968. ovo iskustvo dopire do Italije, u rimsku parohiju Kanadskih mučenika. Od tog trenutka razni timovi putujućih katiheta, naročito laika (puno prostora daje se venčanim parovima), šire u italijanskim parohijama poruku „puta“. Ubrzo nakon toga pokret doživljava snažnu ekspanziju u celom svetu. Reč je o specifičnoj organizaciji s pravim odlikama pokreta, ali ipak njegovi članovi radije govore o „putu“.

⁵ Zalaganje za mir predstavlja novu i širu dimenziju milosrđa. Ako i nije moguće da se na ovom mestu nabroje pokreti i zajednice koje deluju u Italiji, treba barem pomenuti pokret Obnova duha, koji u Italiji poprma drugačiji karakter u odnosu na druge zemlje. Na sredo-

Da li su to duhovni pokreti ili pokreti zasnovani na angažovanju? U iskustvu pokreta odlučujući je spoj između bratstva, molitve, evangelizacije, solidarnosti sa siromašnima. Postoji intimna bliskost između duhovnosti i solidarnosti s najsiromašnijima i one, uopšte uzev, nisu razdvojene u italijanskim pokretima. To je jedinstvena odlika na svetskom nivou. Naime, ako pogledamo susednu Francusku, primećujemo širenje zajednica i grupa okupljenih oko duhovnosti.

Jovan Pavle II pokazao je, tokom celog svog pontifikata, duboku vezanost za pokrete. Najpoznatiji događaj koji svedoči o tome odigrao se na Duhove 1998. godine kada je, inicijativom bez predsedana, u Rimu okupio pokrete i nove zajednice iz svih krajeva sveta. Tom prilikom papa je, pored ostalog, izjavio: „Pokreti koje crkvene vlasti zvanično priznaju javljaju se kao oblici samoispunjenja i oni su odraz jedinstvene Crkve. Njihov nastanak i širenje uneli su u Crkvu neočekivanu, ponekad nezadrživu novinu“. Novi pontifikat primio je u nasleđe duboko uvažavanje pokreta koje, kako unutar Crkve, tako i izvan nje, nisu svi cenili. Neki su u njima videli opasnost da laici, izvan tradicionalnih okvira, dobiju previše vodećih uloga. Govorilo se i o konkurenciji između pokreta i parohija, a parohija je smatrana izvornom ćelijom hrišćanske zajednice. Laici su strahovali da može doći do savezništva između pokreta i do ponovnog rađanja italijanske katoličke partije.

Ova poslednja pretpostavka teško je ostvarljiva iz više razloga, a među njima je i poricanje koje dolazi od samih pokreta. Takvu pretpostavku izneli su neki komentatori crkvenih pitanja, ali ona zanemaruje činjenicu da su pokreti međusobno veoma različiti i ne mogu da obrazuju homogen front. Oni su pre svega izraz onog pluralističkog katoličanstva koje je obeležilo istoriju Italije u dvadesetom veku i koje ima daleko starije korene. Danas, zbog stava koji su zauzeli neki biskupi i zbog česte saradnje između pokreta i parohija, pokreti čine jedan aspekt italijanske crkve koji je široko prihvaćen i na koji se treba osloniti, naročito u domenu evangelizacije i solidarnosti.

Papa i italijanski biskupi

Katolička crkva je danas u većoj meri pluralistička nego što je bila u prošlosti. Barem na društvenom i političkom planu ne može se govoriti o monolitnosti italijanskog katoličkog sveta. Izvesno je, međutim, da specifična privrženost papi predstavlja izraz kontinuiteta s prošlošću. Poslednjih godina su se menjali načini ispoljavanja te privrženosti, ali je u nekim stavovima ona postala i intenzivnija. U međuvremenu

---

84 | kraći između pokreta nastalih nakon Koncila i narodne i milosrdne religije, Obnova duha ima sposobnost da pokrene iskustvo naroda okupljenog oko molitve, zainteresovanog za teme isceljenja, s naglašenom dimenzijom zajedništva.

ojačao je novi, jedinstveni subjekt, Biskupska konferencija Italije, koja ukazuje na jedinstveni pastoralni put italijanske crkve. Odnos novog pape sa vrlo ojačanom Biskupskom konferencijom biće od presudnog značaja.⁶

Biskupska konferencija Italije je inače snažan subjekat i kad je ekonomski aspekt u pitanju. Sporazumom potpisanim 1984. između Vlade Italije i Svete stolice suštinski je promenjen Konkordat iz 1929. godine. Italijanska Crkva se susreće s ukidanjem sistema beneficija i dobija sistem finansiranja koji joj dozvoljava da računa na velike iznose. Na taj način ona postaje subjekat koji je u stanju da finansira i sprovodi inicijative kako u zemlji, tako i u inostranstvu i, zajedno s nemačkom i severnoameričkom, postaje jedan od najvećih priložnika međunarodnog katoličanstva.

Italijanska Crkva u svetu

Italijanska crkva, pored ostalog i zbog svog ekonomskog bogatstva, postaje sve zanimljivija i za druge crkve. Sa svojim međunarodnim i razvojnim projektima Biskupska konferencija Italije obraća se celom svetu. Italijanska crkva dobija na značaju ne samo u korist katoličke crkve već poprima i međunarodnu političku funkciju u Evropi, posredujući između Istoka i Zapada, Severa i Juga. Ta zamisao bila je draga Jovanu Pavlu II i ostaje kao vredno nasleđe na Racingerovom stolu. Međunarodna uloga italijanske crkve rasla je tokom godina. U pismu italijanskim biskupima od 6. januara 1994. Jovan Pavle II odredio je položaj Italije i njenu odgovornost u okvirima izmenjene geopolitičke situacije nastale nakon 1989. godine. Papa Vojtila mislio je na godine prepune „velikih izazova i novih scenarija“. I pitao se kakve su „mogućnosti i odgovornost Italije“. Dao je i odgovor: „Ubeđen sam da Italija ima mnogo toga da ponudi celoj Evropi. (...) Italiji je, u skladu s njenom istorijom, na poseban način poveren zadatak da u ime cele Evrope brani versko i kulturno bogatstvo koje su Rimu ostavili apostoli Petar i Pavle“. Dakle, centralna funkcija u Evropi ali i u katoličanstvu uopšte.

Isto pitanje postavlja se i danas, mada u drugačijem istorijskom i geopolitičkom kontekstu. Novi papa moraće da podstakne italijansko katoličanstvo da uperi pogled dalje od svog vrta. Nakon ekonomije, i politika se postepeno menja a sa njom i svet komunikacija: sve poprima kontinentalne, svetske razmere. Jovan Pavle II je na izvanredan način bio tumač katoličanstva koje ume da bude „savremeno“ s tra-

⁶ Koji će stepen autonomije imati Konferencija i biskupi u odnosu na Svetu stolicu i na papu? Da li će predsednik biskupa ponovo biti papin vikar za Rimsku dijecezu? Ili će on biti izabran među biskupima sa Apeninskog poluostrva? Da li će izbor predsednika da bude obavljen na isti način kao i za druge biskupske konferencije ili će to biti papin izbor? Možda su ovo manje važna pitanja, ali u svakom slučaju tiču se stepena autonomije italijanskih biskupa.

gedijama i očekivanjima celog sveta, insistirajući ubedljivo na miru, kako iz verske perspektive tako i u ključu diplomatije.

Rim i Italija biće, kao u Vojtilinom pontifikatu, polazna tačka univerzalne misije papstva i njegove svetske vizije, koja je istovremeno verska i geopolitička. Šta za današnji Vatikan znači da italijanska crkva i Italija zajedno s njom treba da budu „savremenici“ svetskih scenarija? U italijanskoj agendi Benedikta XVI svakako će biti prisutni veliki izazovi koje svaka zemlja Zapada ima pred sobom. Među njima su odnos prema imigraciji i verske, kulturne, ljudske razlike koje donose imigranti. U ovim pitanjima novi papa ima kao orijentir II Vatikanski koncil, koji je u mnogim svojim izrazima najavio promene u italijanskom društvu. Kada je Koncil govorio o interkonfesionalnom dijalogu, niko nije mogao da predvidi da će u roku od nekoliko decenija Italija primiti toliko vernika drugih religija.

Naravno, pitanje odnosa s drugim religijama kontroverzno je unutar same katoličke crkve, naročito zbog sve većeg prisustva, na evropskom tlu, religija koje istorijski nisu evropske, a posebno islama, i koje potiču iz siromašnih zemalja koje su imale komplikovane kolonijalne odnose s Evropom. Multikulturalnost ne predstavlja posve novu realnost, ali je poprimila nove aspekte: hrišćanstvo rizikuje da u nekim oblastima postane manjinska vera i ima teškoća da sebe sagleda kao manjinsku veru. Odnosu s islamom treba dodati i širenje novih vidova religioznosti koji bi mogli da proizvedu promene u konfesionalnoj panorami Italije. Možda će se i u Italiji u bliskoj budućnosti širiti sekte neoprotestantskih fundamentalista, koje su toliko drugačije od istorijskog protestantizma a u mnogim zemljama okupljaju na desetine miliona pristalica.

Ova situacija nameće se u vreme globalizacije koja izaziva krizu svih lokalnih identiteta ili agresivno zatvaranje u sve manje univerzume. S jedne strane strahuje se da će vlastiti identitet da izbledi, s druge postoji iskušenje da se fanatično odbaci bilo kakav oblik dijaloga.

Prvi papa nakon raspada Hrišćanske demokratije

Benedikt XVI pojavio se u vremenu koje je, kada su politika i katoličanstvo u pitanju, veoma udaljeno od rešenja nađenih za vreme demohrišćana. Ako je Pavle VI nazvan „prvim demohrišćanskim papom“, trenutni papa jeste prvi koji je izabran nakon pada demohrišćanske partije. Posle II Vatikanskog koncila italijansko katoličanstvo uložilo je veliki napor da podrži „katoličku partiju“. „Demohrišćansko razdoblje“ italijanskog katoličanstva, pisao je Agostino Đovanjoli, predstavlja nešto „izuzetno“ u evropskoj panorami odnosa između crkve i države i u većoj meri nosi socijalne i političke konotacije nego religiozne.

Demohrišćansku stranku osnovao je Alcide De Gasperi u posleratnoj Italiji uz podršku monsinjora Montinija i pape Pija XII. Jovan Pavle II, koji je u suštini bio naklonjen organizovanom političkom prisustvu katolika, u vezi s katoličkom partijom nije imao vlastitu politiku sazdanu od manje ili više direktnog uticaja na nju. Štaviše, može se reći da Vojtilin pristup situaciji u Italiji nije bio politički, već religijski i socijalni. Italijanska politika i politika uopšte nisu bile u središtu njegovih interesovanja. Početkom devedesetih godina, kada je politička kriza u Italiji dovela do urušavanja Demohrišćanske partije i kada je ona označena kao glavna osovina starog sistema vlasti, Crkva nije upletena u to. Štaviše, ona je sačuvala svoj visok ugled u zemlji. Ipak, papa Vojtila je branio vrednost političkog prisustva katolika u italijanskoj istoriji, ne ulazeći u političke diskusije.

Kriza političkog katoličanstva, koju simbolizuje slom Demohrišćanske partije u Italiji i razvoj Narodne evropske partije, koja je prešla sa demohrišćanskih pozicija na liberalne i konzervativne, dovela je italijansku crkvu u poziciju da, na neki način, zauzme neogvelfsko stanovište. U više prilika, na primer, intervenisala je u korist jedinstva zemlje. Problem koji je postavljen i koji će se i u budućnosti postavljati jeste u kojoj će meri crkva moći institucionalno da interveniše u italijanskim političkim pitanjima u odsustvu jedne „katoličke partije“ koja bi na ovaj ili onaj način zastupala njene stavove. Ovo pitanje je i dalje otvoreno i novi papa će morati da odluči da li njime treba da se pozabavi lično, da li da prepusti inicijativu biskupima ili da ukaže na nove oblike angažovanja katolika-laika.

Zaključak

Italijansko katoličanstvo i dalje predstavlja originalan model u evropskim okvirima. Žan-Dominik Dirand sažeto ga je definisala atributima *rimsko* i *univerzalno*. Kao sociolog religije, ona uočava u Evropi razvoj religioznog mentaliteta i razvoj onih oblika ispoljavanja religioznosti koji dovode do smanjivanja nacionalnih razlika i do tendencije da se evropske crkve homogenizuju pred zajedničkim izazovima modernizacije i globalizacije.

Ipak, Rim ostaje Rim i to čini italijansku crkvu posebnom realnošću u Evropi. Ona zadržava funkciju posrednika između italijanskih kultura i veliku sposobnost da gradi mostove i da preuzme temeljnu ulogu obrasca za društvo u kojem više ne postoji nekadašnji antiklerikalizam.

Sa takvom italijanskom crkvom novi papa ima realnost koja će biti važna osovina zemlje, uprkos ponavljanim i sada već gotovo ritualnim pričama o krizi ili protivrečnostima između napisane i doživljene vere.